

Etika ve zdravotnictví - Principlialismus

PhDr. Denisa Denglerová, Ph.D.

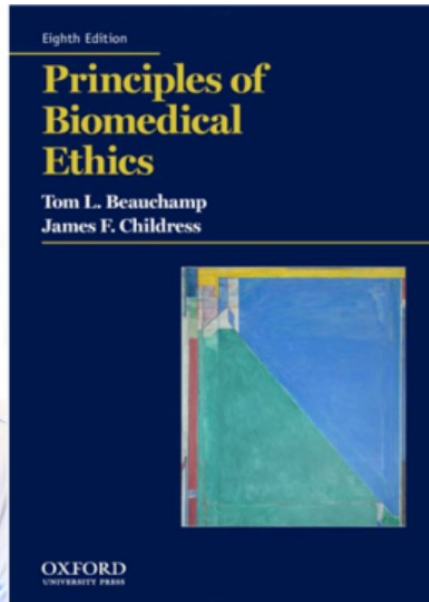
denisa.denglerova@med.muni.cz

Ústav lékařské psychologie a psychosomatiky

PRINCIPIALISMUS

- etický přístup, který tvrdí, že morální rozhodování by mělo být založeno na **čtyřech základních etických principech**. Tyto principy poskytují praktický rámec pro řešení etických dilemat a často se používají v bioetice, zejména v medicíně. Správné jednání by mělo brát v úvahu všechny čtyři principy a nalézt mezi nimi rovnováhu.

- **Tom Beauchamp**

- **James Childress**

PRINCIPIALISMUS – ZÁKLADNÍ PRINCIPY

1) Autonomie: respektování práva pacienta rozhodovat o své vlastní léčbě a zachování jeho svobody volby.

2) Neškodit (non-maleficence): povinnost lékaře neublížovat pacientovi a vyhýbat se činům, které mohou pacientovi způsobit škodu.

3) Dobročinnost (beneficence): povinnost lékaře jednat v nejlepším zájmu pacienta a usilovat o jeho prospěch, zmírňovat utrpení a poskytovat efektivní léčbu.

4) Spravedlnost: zajištění spravedlivého přístupu k léčbě a zdravotním zdrojům, aby byly tyto zdroje rozdělovány rovnoměrně mezi pacienty bez diskriminace.

APLIKACE PRINCIPIALISMU

Pacient s pokročilou nevléčitelnou nemocí žádá o přístup k experimentální léčbě, která nebyla dosud plně ověřena a může nést rizika. Lékař se musí rozhodnout na základě čtyř principů:

- **Autonomie:** Pacient má právo rozhodnout se pro tuto léčbu, pokud je plně informován o rizicích.
- **Neškodit:** Lékař by měl zvážit, zda léčba pacientovi neublíží více, než mu může pomoci.
- **Dobročinnost:** Experimentální léčba by mohla pacientovi přinést určitou naději a snížit jeho utrpení, ale to musí být vyváženo možností poškození.
- **Spravedlnost:** Lékař musí také zajistit, že přístup k této experimentální léčbě je spravedlivě přidělován a není upřednostňován jeden pacient na úkor ostatních.

Měl by pacient s nevléčitelnou nemocí dostat přístup k experimentální léčbě, která může být riziková? Jak byste vyvažovali mezi respektem k pacientově autonomii, povinností neškodit a možností poskytnout naději skrze experimentální léčbu?

PROBLÉMY A NEVÝHODY PRINCIPIALISMU

MEZI PRINCIPY MŮŽE NASTAT KONFLIKT:

- Jedním z hlavních problémů principialismu je, že **čtyři principy mohou být v konfliktu**. Například respektování autonomie pacienta může být v rozporu s principem neškodit, když pacient žádá léčbu, která může být nebezpečná.

Problém v medicíně: *Lékař může čelit dilematu, kdy dodržení jednoho principu vede k porušení jiného, jako například když pacient žádá o léčbu, která je riskantní, ale potenciálně nadějná.*

PRINCIPY JSOU PŘÍLIŠ OBECNÉ:

- Principy jsou obecné a **nemusí vždy poskytovat konkrétní návod**, jak postupovat v jednotlivých situacích. Jejich interpretace závisí na kontextu a mohou vést k různým závěrům v různých situacích.

Problém v medicíně: *Lékaři mohou mít různé názory na to, jak aplikovat principy v konkrétních případech, což může vést k rozdílným závěrům o tom, co je správné.*

PROBLÉMY A NEVÝHODY PRINCIPIALISMU

NEŘEŠÍ HLUBŠÍ FILOZOFICKÉ OTÁZKY:

- Principialismus je praktický rámec, ale **nezabývá se hlubšími otázkami morální filozofie**, jako jsou základy samotné morálky nebo důvody, proč bychom měli dodržovat určité principy. Chybí mu tedy filozofická hloubka některých jiných etických teorií, jako je deontologie nebo utilitarismus.

Problém v medicíně: *Lékaři se mohou ptát, proč by měli principy následovat a jak je správně vyvážit, když jsou v konfliktu.*

TELEMEDICÍNA

*„Poskytování zdravotnických služeb, kde **je rozhodujícím faktorem vzdálenost**, všemi zdravotnickými pracovníky s využitím **informačních a komunikačních technologií** pro výměnu platných informací pro **diagnostiku, léčbu a prevenci nemocí a úrazů**, výzkum a hodnocení a pro další vzdělávání zdravotníků, to vše v zájmu zlepšení zdraví jednotlivců a jejich komunit.“*

TELEMEDICÍNA V SOUČASNÉM SVĚTĚ

<https://youtu.be/PLp6U5mUMQQ?si=vehYBYak1UIDD14q>

4 ZÁKLADNÍ TYPY TELEMEDICÍNY

1. Synchronní videokonference

- komunikace na dálku v reálném čase

2. Asynchronní modalita

- vyhodnocování snímků
- konzultace v případě neakutních případů
- pacient může například vyplnit dotazník a vložit do něj obrázky kožní vyrážky

3. Vzdálené sledování pacientů

- nejčastěji se využívá u managementu chronických onemocnění
- u sledování vybraných parametrů pacientů na jednotkách intenzivní péče (tele-ICU)

4. Zdraví v mobilu (mHealth):

- mobilní technologie: sledování řady ukazatelů včetně okysličení krve, EKG, spánku, krevního tlaku

5 ETICKÝCH PRINCIPŮ TELEMEDICÍNY

1. Princip zvážení výhod a nevýhod

- technologie musí přinášet prospěch a ten musí převažovat její rizika a možné negativní dopady na životy jedinců a společnosti

2. Princip opatrnosti

- u technologie musí být byla identifikována výrazná rizika a být přijata všechna opatření pro jejich minimalizaci

3. Princip udržitelnosti

- umožňuje využívání technologií pouze v případě, že to nevede k výraznému vyčerpání přírodních, sociálních či ekonomických zdrojů

4. Princip autonomie

- technologie nesmí omezovat lidskou autonomii a svobodu

5. Princip férovosti

- nedovoluje využívání technologií, které nerovným (neférovým) způsobem distribuují její výhody a nevýhody, či dokonce vedou k diskriminaci jedinců a skupin

SKUPINOVÁ AKTIVITA

Jaké jsou podle vás VÝHODY telemedicíny?

Jaká RIZIKA naopak hrozí u telemedicíny?

PŘÍNOSY TELEMEDICÍNY

- 1. Usnadňuje a zrychluje přístup** ke zdravotní péči, včetně péče specializované
- 2. Vylepšuje primární, sekundární a terciální péči**
- 3. Může ušetřit pacientům čas** a nezbytnost cesty k lékaři
- 4. Zkvalitňuje péči**
- 5. Umožňuje férovější distribuci** benefitů zdravotnické péče mezi jednotlivými regiony

PŘÍNOSY TELEMEDICÍNY Z PRAXE

Zkušenosti z telekonferencích praktických lékařů se specialisty (radiologie, patologie, dermatologie, psychiatrie, kardiologie či otorinolaryngologie) ukázaly, že:

1. **kvalita** diagnóz prostřednictvím telekonference **byla stejná** jako v případě fyzického vyšetření specialistou
2. pacienti mohli získat přístup k specializované expertíze **z pohodlí svého domova**
3. telemedicína byla velmi efektivní a **ušetřila** minimálně **náklady na cestování** do místa pracoviště příslušného specialisty

TELEMEDICÍNA A ETIKA

- uplatňují se zde tradiční etické principy
 1. princip prospěchu (beneficence)
 2. princip neškození (nonmaleficence)
 3. princip respektu k autonomii
 4. princip férovosti

1. PRINCIP PROSPĚCHU (BENEFICENCE)

- jeho primárním smyslem je **prospívat pacientům** v míře, v níž je to možné
- v případě telemedicíny je její uplatňování podmíněno tím, že přinese pacientům reálný prospěch
- ten je někdy nutné určovat komparativně

Příklad: Je-li telemedicína zdrojem benefitů, nicméně menších než tradiční forma interakce lékař-pacient, a je-li tato tradiční forma běžně přístupná všem a rovným způsobem, potom by měla být před telemedicínou jednoznačně preferována.

2. PRINCIP NEPOŠKOZENÍ (NONMALEFICENCE)

- jeho primární smyslem je, že lékaři **nesmějí úmyslně působit újmu**
- pokud ji působí (úmyslně i neúmyslně), musí být odůvodněna benefitem, který újmu výrazně převažuje (např. amputace končetiny)

Příklad 1: Pokud by telemedicína přinášela méně benefitů než medicína klasická a postupně se stala preferovanou modalitou interakce mezi poskytovateli zdravotnických služeb a pacienty, bylo by možné tuto volbu chápat jako působící újmu.

Příklad 2: Ohrožení vztahu mezi lékaři a pacienty. Osobní styk umožňuje využívat řadu forem komunikace – verbální i neverbální. V některých situacích může být neverbální komunikace důležitější než verbální. **Telemedicína některé formy komunikace vylučuje.** Pouhá prezence lékaře na obrazovce (či AI) může pacienty **mást, zneklidňovat a vést k odosobnění** jejich vztahu a důvěry k lékařům (jež má samo o sobě určitý terapeutický potenciál).

3. PRINCIP AUTONOMIE

- povinnost **respektovat autonomní přání pacientů** a jejich zapojení do rozhodovacích procesů
- **v souvislosti s telemedicínou vyvstává otázka, zda bude autonomii pacientů posilovat, či oslabovat**

Příklad: Pokud by například určité formy interakce mezi lékaři a pacienty (např. konzultace při nachlazení) byly povinně „na dálku“, mohlo by to omezit autonomii těch, kteří z nějakého, více či méně legitimního důvodu preferují návštěvu lékaře.

4. PRINCIP FÉROVOSTI

- vyžaduje, aby lékaři **nerozlišovali mezi pacienty na základě nepodstatných vlastností** (rasa, pohlaví, náboženství atd.) a férově distribuovali výhody a nevýhody
- **telemedicína má potenciál přispět k férové distribuci zdravotnických služeb pozitivně, ale i negativně**

Pozitiva:

- zpřístupnění péče v izolovaných oblastech,
- narovnání kvality péče v rámci státu (prostřednictvím konzultací se specialisty) apod.

Negativa:

- situace, kdy někteří lidé k telemedicíně (či některým jejím formám) přístup mít nebudou (nevlastní počítač ani chytrý telefon), budou ho mít jen v omezené míře, nebudou důvěřovat technice, mohou mít problémy ji ovládat nebo mohou trpět omezeními, která jim přístup k telemedicíně ztíží nebo mu zcela zabrání

ETICKÉ NORMY REGULUJÍCÍ TELEMEDICÍNU

Dokument Světové lékařské asociace (WMA) „**Statement on the Ethics of Telemedicine**“ popisuje 6 hlavních etických norem

- 1. Vztah mezi lékařem a pacientem by měl být založený na osobním vyšetření a dostatečné znalosti anamnézy**
 - telemedicína by měla být využívána primárně v situacích, kdy **lékař nemůže být fyzicky přítomný**
- 2. Vztah mezi lékařem a pacientem musí být založený na vzájemné důvěře a respektu**
 - telemedicína může představovat **překážky nastolení tohoto vztahu**

ETICKÉ NORMY REGULUJÍCÍ TELEMEDICÍNU

- 3. Lékař se musí snažit zajistit, aby nebyla ohrožena důvěrnost, soukromí a integrita pacientů**
 - telemedicína zahrnuje **shromažďování, ukládání a zpracovávání velkých objemů dat**
 - je třeba zajistit, aby tato data byla chráněna a nebylo možné je získat, případně nějakým způsobem zneužít
- 4. Informovaný souhlas předpokládá plnou informovanost pacientů o specifikách telemedicíny, lékaři by jim proto měli odpovídající formou vysvětlit například:**
 - podstatu telemedicíny a její fungování
 - jakým způsobem se plánují konzultace s lékařem
 - jaká jsou rizika spojená s telemedicínou

ETICKÉ NORMY REGULUJÍCÍ TELEMEDICÍNU

- 5. Lékař konzultovaný prostřednictvím telemedicíny by měl uchovat záznam informací od pacienta a doporučení, jež na jejich základě pacientovi předal**
- 6. Lékař by se měl ujistit, že pacient pochopil jeho doporučení, a snažit se zajistit kontinuitu péče**